

Bioosiva jsou šancí pro producenty

Jen za posledních pět let se počet ekologicky hospodařících podniků více než ztrojnásobil a výměra zemědělské půdy se zdvojnásobila a činí již více než deset procent z celkové výměry zemědělské půdy v ČR. Roste také poptávka po biosurovinách ze strany výrobců potravin i zahraničních odběratelů. Tomuto rychlému zvyšování ekologicky obhospodařovaných ploch však neodpovídá produkce a nabídka rozmnožovacího materiálu ekologického původu. Proto se pokusíme dnes přinést základní informace o problematice bioosiv, která jsou předpokladem pro naplnění požadavků předpisů EU a potřeb pěstitelů tržních plodin v ekologickém zemědělství (EZ).

Nabídka bioosiv je u nás ve srovnání se západoevropskými zeměmi velmi chudá jak po stránce druhové a odrůdové skladby, tak z hlediska množství. Dalším faktorem malé poptávky je používání farmářských osiv. Obecně se odhaduje, že v současné době je používáno 50 až 60 procent farmářského osiva u hlavních pěstovaných plodin. Přitom používání tohoto osiva, zejména opakované, s sebou nese významná rizika z hlediska zdravotního stavu, čistoty osiva i výnosového potenciálu.

Příliš mnoho výjimek

Z důvodu přijetí nařízení Rady (EU) č. 834/2007 (platnost od 1. 1. 2009) upravující ekologickou produkci, byla všeobecná výjimka na používání konvenčních osiv v EZ zrušena ke dni 31. 7. 2008. Od 1. 8. 2008 je v souladu s čl. 54 NK (ES) 889/2008 sledován počet výjimek na použití konvenčních osiv jednotlivými zemědělcům kontrolními organizacemi, od roku 2010 pak uděluje výjimky ÚKZÚZ, odbor osiv a sadby. Jen v roce 2009 bylo pro obiloviny uděleno téměř čtyři sta individuálních výjimek na použití konvenčního osiva jednotlivými pěstitelům. V roce 2010 to bylo celkem neuvěřitelných 3651 výjimek. Podle informací ÚKZÚZ z letošního ledna jich bylo nejvíce, 901, pro konvenční osivo zeleniny, 845 pro píceň a 563 pro obiloviny. Z těchto údajů je zřejmé, že celý systém udělování výjimek na používání konvenčních osiv v EZ je u nás formální, pro žadatele o výjimky velmi volný

a podle dosavadních pravidel si pěstitel při včasné podané žádosti v podstatě vydání výjimky vynutí výmluvou na to, že mu nabízená bioosiva nevyhovují, protože požaduje jinou odrůdu. Proto bude třeba změnit opět i v ČR pravidla, například stanovením seznamů odrůd s podobnými vlastnostmi. Tyto informace má k dispozici ÚKZÚZ, pěstitel by měl mít povinnost odkoupit bioosiva z úředního seznamu bioosiv i v případě, že bude k dispozici odrůda s podobnými užitnými vlastnostmi.

Předpokládané realizovatelné množství bioosiv a sadby za rok

Plodina	Předpokládaná výměra osetá uзнanými bioosivy v EZ i PO (ha)	Průměrný výsev (kg/ha)	Realizovatelné množství bioosiv (t/rok)
Pšenice obecná	2 630	230	605
Pšenice špalda	1 280	240	307
Ječmen	1 480	200	296
Oves	2 785	200	557
Žito	920	220	202
Třítikale	1 895	200	379
Kukuřice zrnová	590	30	18
Pohanka	295	60	18
Hrách	405	300	122
Pelouška	87	150	13
Brambory	125	3 000	375
Hofčice	335	15	5

Toto pravidlo ale zatím nebylo ministerstvem přijato.

V zájmu zachování a naplnění principů ekologického zemědělství, např. z důvodu prokázání soběstačnosti celého systému EZ a také důvěryhodnosti produkce biopotravin je nezbytné nutné, aby pro produkci biosurovin rostlinného původu byl používán výhradně rozmnožovací materiál ekologického původu. Z konvenčního zemědělství by měla do systému vstupovat pouze osiva vyšších stupňů mno-

žení pro další produkci rozmnožovacího materiálu již ekologického původu. Zde se otevírá prostor jak pro pěstitele, tak pro osivařské firmy. Zajímavé také může být pěstování osiv pro zemědělce, kteří mají pozemky v přechodném období, kdy mohou výrazně zhodnotit svou produkci, neboť osiva z přechodného období lze v EZ použít.

Kolik potřebujeme osiv

Potřebu osiv pro ekologické zemědělství lze odvodit ze struk-

tury plodin pěstovaných v tomto systému hospodaření. Z obilovin se v roce 2009 nejvíce pěstoval oves (5570 ha), pak pšenice (5266 ha), třítikale (3792 ha) a špalda (2560 ha) – celkem se v roce 2009 pěstovaly obiloviny pro produkci zrna na 24 534 hektarech. Luskoviny se pěstovaly na 1462 hektarech, z toho nejvíce hrách na 811 hektarech, a brambory na 250 hektarech. Pokud vyjdeme z výše uvedených struktur a budeme předpokládat, že i v následujícím období

bude 50 procent ploch oseto farmářským osivem, pak u hlavních a nejvíce pěstovaných plodin na orné půdě lze uplatnit na českém trhu množství bioosiv, které uvádí tabulka.

Pro pohanku a hořčici lze počítat i s vyšší potřebou osiva, neboť se využívají jako mezplodiny, stejně tak lze uvažovat o vyšší potřebě pelušky a ostatních luskovin používajících se do luskovinoobilných směsí. V budoucnu je možné předpokládat i vyšší potřebu bioosiv zeleniny, aroma-

tických a léčivých rostlin a koření. Počet jejich pěstitelů se v návaznosti na rostoucí poptávku zvyšuje. V loňském roce bylo u nás registrováno 81 pěstitelů zeleniny, aromatických a léčivých rostlin a koření.

Velký potenciál představuje rovněž produkce bioosiv pícnin. Do osevního postupu na orné půdě jsou zařazovány jetelotrávy a vojtěška. Podle hrubého odhadu by mohlo být ročně oseto těmito pícninami asi 7,5 procenta orné půdy, tj. přibližně 3400 hek-

tarů. Při průměrném výsevu 15 kg/ha to představuje potřebných 51 tun osiva jetele a vojtěšky. Osiva pícnin jsou využívána při obnově a přísevu trvalých travních porostů (zemědělci mohou v rámci dotačního titulu ošetřování travních porostů jedenkrát za pět let pozemek rozorát pro obnovu). Opět můžeme uvažovat v hrubém odhadu: Vzhledem k tomu, že v ČR je v ekologickém zemědělství 329 232 ha trvalých travních porostů, z toho deset procent je vhodných pro obnovu rozoráním, tj. asi 33 000 ha, z toho je ročně obnoveno 20 procent výměry, tedy 6600 ha; přísevy travních porostů ročně činí jedno procento tj. 3300 ha, takže lze počítat celkem s 9900 ha pro osev travních porostů. Při průměrném výsevu 30 kg/ha bude tedy potřeba 297 tun osiv trav a lučních a pastevních směsí.

Výroba ekologických osiv je ve srovnání s konvenčními nákladnější a komplikovanější. Do procesu produkce zde vstupuje daleko více faktorů a problémů, které se následně promítají do ceny výsledného produktu. Ekologická osiva se tak prodávají za cenu o 50 až 100 procent vyšší oproti osivům konvenčním. Cenu ekologických osiv ovlivňují hlavně tyto faktory: cena vstupní suroviny („příplatek za BIO“), výroba malých partií, rajonizace (pokud je záměrem distribuce po celé ČR, je potřeba zajistit pěstování vstupní suroviny v odpovídajících regionech – zvyšování dopravních nákladů), nedostatek certifikovaných čistěček osiv (dopravní náklady), uplatnění

zbytků po čištění osiv, nutnost zdravotních zkoušek u všech nemožených osiv kategorie C1 a C2 a dvojí certifikace (poplatky ÚKZÚZ i pověřené kontrolní organizaci EZ jako výrobce osiv).

Agrotechnika ekologického semenářství má svá specifika, která se odlišují u jednotlivých plodin (více informací najdete v příručce Bionstitutu). Obecně platí, že by mělo jít o zkušeného, mechanizačně vybaveného pěstitele s důrazem na posklizňovou úpravu a skladování, pozemky by neměly být zaplevelené a pěstitel musí mít možnost dodržovat osivařské požadavky na izolační vzdálenosti.

Závěrem je potřeba připomenout, že základem úspěšné ekonomiky pěstování polních tržních plodin v ekologickém zemědělství je právě vstupní rozmnožovací materiál. Je to jeden z nejvýznamnějších intenzifikačních faktorů, kterých může ekologický pěstitel využít. Kvalitním osivem totiž může ovlivňovat zdravotní stav během vegetace, výnosový potenciál, zaplevelení, počet jedinců na hektar a také rovnoměrnost vzcházení. V případě použití nekvalitního osiva má ekologický zemědělec omezenou možnost nápravy, protože oproti konvenčnímu nesmí použít pesticidy, regulátory růstu a minerální hnojiva.

Zpracováno s využitím textů příručky:

Samsonová, P. ed. (2010): *Produkce osiv v podmínkách EZ (v tisku, distribuce na www.bionstitut.cz)*

Ing. Jiří Urban, ÚKZÚZ Brno, koordinátor ČTPEZ

Role ÚKZÚZ v ekologickém osivařství - odbor osiv a sadby

Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský (ÚKZÚZ) je správce elektronické databáze ekologických osiv a sadbových brambor (<http://www.ukzuz.cz/Folders/2295-1-Ekologické+osivo.aspx>) a od roku 2010 uděluje výjimky na použití konvenčního osiva nebo vegetativního rozmnožovacího materiálu nezískaného v ekologickém zemědělství.

Od 1. ledna 2011 je na Portálu farmáře MZe v provozu databáze elektronického podání žá-

dsti o udělení povolení použití konvenčního osiva a sadby v ekologickém zemědělství. Elektronické podání žádosti přes tento portál by mělo usnadnit žadatelům podání žádosti, systém jim po zadání náležitých údajů v elektronickém formuláři vygeneruje žádost, kterou stačí jen podepsat a poslat na adresu ústavu.

Informace ÚKZÚZ k farmářským osivům: Možnost používání farmářského nebo vlastního osiva se stala jedním z diskutovaných problémů při

vydávání rozhodnutí o povolení výjimek. S takovýmto osivem se podle zákona o osivu a sadbě v žádném případě nesmí obchodovat nebo jej předávat další osobě. Jako osivo není možné použít zboží nakoupené jako merkantil, tzn. produkce zrna k využití v potravinářském průmyslu nebo ke krmným účelům, popř. k dalšímu zpracování. Podmínky dodržení uvedeného zákona jsou prověřovány i v případě žádosti na použití konvenční směsi.

Pohled obchodníků

Jak se na problematiku bioosiv dívají obchodníci se surovinami z ekologického zemědělství a s bioosivy? Na otázky Zemědělce odpovídali Ing. František Chlad, PRODEJ-BIO, s. r. o., Litomyšl, a Ing. Petr Trávníček, PRO-BIO, s. r. o. Staré Město pod Sněžníkem

O jaká bioosiva je nyní největší zájem?

F. Chlad: O základní obiloviny, hrách, víkev setou, víkev panonskou, pícniny – jetele, vojtěšku, travní směsi.

P. Trávníček: Zájem je o všechny běžně pěstované plodiny, z obilovin je poptávka hlavně po pšenici a ovsu, z luskovin po pelušce, z pícnin po jeteli a travních směsích.

Lze bioosiva výhodně vyvážet, respektive nakoupit v zahraničí?

F. Chlad: Poptávka po bioosivech v Německu a Rakousku nabízí příležitost pro české pěstitele, možnost nakoupit v zahraničí je omezená hlavně z důvodů vyšší ceny, jiného sortimentu odrůd, zvýšené náklady na dopravu. Jde spíše o jednorázové nákupy menšího množství.

P. Trávníček: O vývozu bioosiv do zahraničí jsme dosud nejednali, vše prodáme v ČR. Naším

primárním cílem je zajistit osiva pro naše dodavatele surovin do našeho biomlýna. Dovoz osiv je možný, ale za nepochybně vyšší ceny.

Jaké jsou ceny bioosiv při jejich výkupu od množitelů a jaké na trhu pro běžné pěstitele?

F. Chlad: Zatím nemůžeme cenu množitelů hodnotit z vlastních zkušeností, předpokládáme příplatek 20 procent ceny k merkantilu. Pro jarní období v ČR ceny bioosiv dosud neznáme (výjimka sója – 32 Kč/kg). Ceny bioosiv v Německu se pohybují od 16 000 Kč do 18 000 Kč/t obilovin, hrách 20 000 Kč/t, kukuřice 2760 Kč/v.j., viz ceníky osiv Bioland Markt GmbH a Naturland, vojtěška 168 Kč/kg, jetel diploidní 161 Kč/kg.

P. Trávníček: Cena za osiva pro množitele je o 10 až 15 procent vyšší oproti obvyklé průměrné ceně merkantilního zboží v kvalitě BIO. Cena uznávaných bioosiv představuje zhruba dvojnásobek ceny standardní bioprodukce.

Co dnes u nás hlavně brání většímu využívání bioosiv?

F. Chlad: Nedostatek bioosiv způsobený neuznáváním partií z důvodů předpisů pro množení

osiv, malý důraz MZe a kontrolních subjektů na dodržování základních pravidel EZ (samé výjimky).

P. Trávníček: Nedostatek bioosiv tuzemského původu. Je to dané relativně malým trhem v ČR, tedy celkově malou poptávkou.

Co byste vzkázali těm, kteří se chtějí stát pěstiteli bioosiv?

F. Chlad: Seriózní přístup, předpokladem je vysoká úroveň základní agrotechniky podniku, doporučujeme podniky po ukončení přechodného období (PO) na ekologické zemědělství (EZ), se stabilním osevním postupem.

P. Trávníček: Mohou se kdykoliv obrátit na naši společnost, můžeme ještě využít plochy, po dohodě i s novými pěstiteli, pro smluvní množení některých jareň. Pro pěstitele je nutné mít dobré podmínky pro skladování a posklizňovou úpravu, osiva jareň nejsme schopni vykoupit bezprostředně po sklizni. Jen v případě dodání kvalitní suroviny pro výrobu osiv je přidaná hodnota z výroby bioosiv efektivní.

Ing. Jiří Urban, ÚKZÚZ Brno, koordinátor ČTPEZ

Česká technologická platforma pro ekologické zemědělství pod záštitou IFOAM EU Group připravuje

3. mezinárodní vědeckou konferenci ekologického zemědělství
Nové poznatky v ekologickém zemědělství pro střední a východní Evropu

Termín: 14.–15. listopadu 2011
Místo konání a odborná spolupráce: ČZU Praha-Suchdol

Příspěvky na konferenci je možné podávat pouze on-line v anglickém jazyce.
Uzávěrka pro podání příspěvků je 30. 5. 2011
Další informace na www.ctpez.cz
Partneři konference TP Organics a MZe ČR.